

Nieuwsbrief juni 2009

Inhoud

- 1 Algemene ledenvergadering 2009 (kort verslag)
- 2 VvEA-conferentie op 1 oktober 2009 / oproep aan leden
- 3 *Als het maar goed gebeurt* (VvEA-standpunt over Wikiwijs)
- 4 Repogeld ontvangen?
- 5 *Gesignaleerd* (april-juni 2009)
- 6 Literatuurlijst educatief schrijven juni 2009

1 Algemene ledenvergadering VvEA

Kort verslag van de algemene ledenvergadering van de VvEA op 16 mei 2009 in het van Deyssehuis te Amsterdam, de standplaats van de vereniging.

Behalve het vijfköppig bestuur waren acht leden aanwezig, alsmede de coördinator en de bureamedewerkster van de vereniging. Acht leden meldden zich af. Het volledige verslag zal u t.z.t. worden toegestuurd.

Jaarverslag 2008

Het (financieel) jaarverslag werd goedgekeurd. Belangrijk voor de financiële situatie was de verworven subsidie van Stichting Reprorecht, vanaf 2009 drie jaar achtereen 18.000 euro, waardoor de vereniging de komende tijd een bescheiden financiële armslag heeft. De VvEA streeft ernaar door ledengroei na deze periode zonder repositie te kunnen functioneren.

Beleidsvoornemens

Enkele belangrijke voornemens uit de lijst beleidsvoornemens van het bestuur:

- Individuele belangenbehartiging blijft een hoofdpunt. Met advies van het bestuur ondersteunt de coördinator leden met eerstelijns adviezen. Eventueel kan doorverwijzing plaatsvinden naar een advocaat via de SRA (Stichting Rechtshulp Auteurs). In dat geval ondersteunt de coördinator de leden met hun aanvraag voor rechtshulp.
- Op het van Deyssehuis zal voor de leden een expertisecentrum ontwikkeld worden met informatie en uitgaven over onder andere: auteurscontracten, educatief schrijven en leermiddelenontwikkeling.

- Op 1 oktober 2009 organiseert de VvEA een landelijke conferentie met als primaire doelgroep de leraar-auteurs, die meer dan incidenteel leermiddelen maken. Deelname voor VvEA-leden is gratis. Niet-leden betalen € 120,-, desgewenst inclusief VvEA-lidmaatschap tot 1 januari 2011. De VvEA hoopt hiermee veel leden te werven.
- Onderzoek onder VvEA-leden om te inventariseren welke specifieke wensen zij hebben op het gebied van informatievoorziening, beleid, scholing, bijeenkomsten, enzovoort.

Huishoudelijk reglement

Het huishoudelijk reglement werd met een meerderheid van stemmen aangenomen. De leden hebben het komende jaar de mogelijkheid om eventuele vragen, op- en aanmerkingen omtrent het HR bij het bestuur te deponeren. In de algemene jaarvergadering van 2010 zullen eventuele wijzigingsvoorstellen geagendeerd worden.

Bestuurswisseling

Het gehele bestuur trad statutair af. Daarvan stelden Willem Berents, Wilma van der Westen en Onno Kalverda zich niet herkiesbaar. Tom van der Geugten en Agnes van Straaten stelden zich herkiesbaar respectievelijk als voorzitter en secretaris. Erwin de Vries werd als penningmeester voorgedragen. Met algemene stemmen werd het nieuwe bestuur gekozen.

Presentaties

Na afloop van de vergadering lichtte Fons Alkemade zijn werkzaamheden in de commissie 'gratis schoolboeken' toe. Het VvEA-dossier hierover wordt steeds dikker. Daarna presenteerde Agnes van Straaten middels powerpoint en de site in vogelvlucht de geschiedenis, voortgang en status van de digitale biologiemethode www.10voorbiologie.nl.

2 VvEA-conferentie op 1 oktober 2009 / oproep aan leden

Komt u ook naar de VvEA-conferentie? Wilt u meewerken aan het programma?

Binnenkort ontvangen alle VvEA-leden per post de folder van de landelijke VvEA-conferentie *Leermiddelen op drift* op 1 oktober 2009 in Tilburg, waaraan zij als lid kosteloos kunnen deelnemen. (Aanmelden is wel noodzakelijk!) De folder is al beschikbaar op de VvEA-website

als PDF. In gedrukte vorm zal de folder naar alle scholen vo in Nederland worden verspreid. De specifieke doelgroep van de conferentie bestaat uit leraar-auteurs, waarvan het aantal groeiende is. Daarom opent de folder met de oproep: *'Maakt u als leraar regelmatig zelf lesmateriaal en gebruiken collega's uw producten? Kom dan op 1 oktober 2009 naar Tilburg.'* Het ochtendprogramma gaat over de vraag hoe competent leraar-auteurs zijn als educatief auteur en welke competenties zij in de nabije toekomst willen ontwikkelen. Voorafgaande aan de conferentie hebben deelnemers zich een beeld van de stand van zaken kunnen vormen door middel van een online assessment met de competentietool van de VvEA. Tijdens de conferentie wisselen zij hun ervaringen uit met collega's van verwante vakken. 's Middags kunnen deelnemers zich nader informeren over ontwikkelingen in de wereld van leermiddelen of concrete stappen zetten in de ontwikkeling van hun competenties als educatief auteur. Zij kunnen kiezen uit de vier scholings- en zeven informatieve workshops.

Oproep aan leden

Wilt u meewerken aan de informatieve workshop van de VvEA, waarin leden met voorbeelden uit hun eigen praktijk vertellen over specifieke kenmerken van het beroep van educatief auteur? Meldt u zich dan aan bij het secretariaat.

3 Als het maar goed gebeurt (VvEA-standpunt over Wikiwijs)

Op 15 juni stuurde het VvEA-bestuur onderstaande verklaring naar minister Plasterk en de Tweede Kamercommissie van OCW.

Zorgen over kwaliteit

Op 7 april 2009 stuurde minister Plasterk zijn brief aan de Tweede Kamer over 'Wikiwijs in het onderwijs' (www.minocw.nl/wikiwijs). Onder de naam Wikiwijs wil de minister een nog niet bestaande infrastructuur voor open leermiddelen creëren, als onderdeel van een beweging 'die van groot belang is, omdat het leraren meer invloed geeft op de kwaliteit van het lesmateriaal'. De minister vindt dat veel leraren bij hun lestaak ook leermiddelen moeten maken - vooral digitale - en constateert een behoefte aan de mogelijkheid voor docenten om 'zonder drempels lesmateriaal te ontwikkelen en door te ontwikkelen'. In zijn brief wijst hij scholen op de mogelijkheid om het 'gratis' schoolboekengeld te gebruiken om leraren te faciliteren 'om aan (door) ontwikkelen te doen'. De VvEA waardeert Wikiwijs als 'aanjager' van het gebruik van ICT in het onderwijs, zowel door de leraar als door de leerling. Maar als vereniging van professionele leermiddelenmakers maakt de VvEA zich ernstig zorgen over de kwaliteit van het werk van die leraren, die feitelijk in hun school ook werkzaam zijn als educatief auteur. De minister verwacht dat Wikiwijs aan de kwaliteit van leermiddelen zal bijdragen, maar hoe deze het best kan worden gewaarborgd 'zal bij de verdere uitwerking alle aandacht moeten krijgen'. In elk geval vindt hij het gewenst dat in lijn met de uitgangspunten van Wikipedia de 'wisdom of crowds' hier een bijdrage aan gaat leveren. Gelukkig wil hij ook aansluiten 'bij reeds bestaande initiatieven die kwaliteit bevorderen, zoals de vakverenigingen'.

Specifieke vaardigheden

In de visie van de minister moet Wikiwijs een 'ontwikkel- en arrangeeromgeving' worden, die docenten in staat stelt 'om open gedigitaliseerd materiaal te ontwikkelen, bewerken, doorontwikkelen en gebruiken'. Hij verwacht dat iedere leraar met Wikiwijs 'zijn creativiteit en didactische vaardigheden' kan inzetten

door zelf origineel te ontwikkelen dan wel open materiaal van anderen door te ontwikkelen dan wel aan te vullen.

Wel ziet de minister dat een deel van de leraren de tijd moet krijgen om zich de technieken van het 'arrangeren' eigen te maken. 'Er zal aandacht moeten zijn voor werkplekgerichte ondersteuning en voor cursussen van leraren om zich de benodigde vaardigheden te leren. Het (door)ontwikkelen van digitale leermiddelen vraagt een specifieke vaardigheid die niet alle leraren bezitten of zich eigen willen maken.' De minister erkent dus niet alleen de specifieke vaardigheden waarover leermiddelenmakers moeten beschikken, maar ook het feit dat er leraren zijn die deze vaardigheden niet ambiëren. Zij besteden hun tijd en energie liever aan hun kerntaak, het verzorgen van onderwijs.

Leraar én auteur

In hoeverre behoort leermiddelen maken tot de kerntaak van een leraar? In zijn brief spreekt de minister over 'ontwikkelen', 'bewerken', 'doorontwikkelen' en 'arrangeren'. Als VvEA kunnen we met deze begrippen niet goed uit de voeten. Met anderen wekt de minister de indruk dat een 'arrangeur' zich beperkt tot het selecteren en combineren van bestaand materiaal, zoals afbeeldingen, filmpjes en teksten van internet. Maar daar komt in feite altijd een eigen bijdrage bij, zoals een toelichting, een instructie, een opdracht of een invulschema. En dat selecteren en combineren van materiaal gebeurt nooit zó maar, maar altijd binnen een bepaalde context, vanuit een bepaalde visie en gericht op bepaalde doelstellingen.

In de visie van de VvEA gaat het bij leermiddelen ontwikkelen (maken) om een scala van activiteiten, variërend van het eenvoudigste niveau van de leraar die een opdracht bij een afbeelding opschrijft tot het zeer complexe niveau van een auteursteam dat jarenlang met een uitgever werkt aan een complete methode (leergang). Af en toe lesmateriaal maken - meestal op eigen initiatief - rekent de VvEA tot de kerntaak van een leraar. Maar als hij leermiddelen als onderdeel van zijn baan maakt, als echte taak, met de bedoeling dat collega's zijn producten ook gaan gebruiken, dan is de leraar ook auteur. Een essentieel onderdeel van zijn werk vindt plaats als hij na het zoeken en selecteren van materiaal bepaalt hoe hij dit materiaal aanbiedt aan de leerling, voor wie het leermiddel is bedoeld. Op dat moment gebruikt de leermiddelenmaker zijn competenties als auteur, en dat zijn andere competenties dan die van de leraar.

Professionalisering van de educatieve auteur

Om welke competenties gaat het? In 2008 publiceerde de VvEA een competentieprofiel van de educatief auteur, waarin drie niveaus worden onderscheiden: de uitvoerend auteur, de proces- en eindredacteur en de conceptauteur (www.educatieveauteurs.nl). Voor de meeste leraar-auteurs gaat het om het eerste niveau van uitvoerend auteur, maar ook de twee hogere niveaus zijn aan de orde bij de open leermiddelenmakers. De VvEA vindt het prima dat een groeiend aantal leraren leermiddelen maakt, als het maar goed gebeurt. En daar is in veel gevallen scholing voor nodig, die niet behoort tot de op de kerntaak van de leraar gerichte initiële lerarenopleidingen.

Als beroepsvereniging is de VvEA al enige tijd bezig met de professionalisering van educatieve auteurs, dus ook leraar-auteurs, in goede samenwerking met diverse organisaties, zoals Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT), SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling) en het Centrum voor Leermiddelenstudie Utrecht (CLU). Daarbij hanteert de vereniging het VvEA-competentieprofiel als norm. Ook andere organisaties maken intussen gebruik

van dit profiel bij hun werkzaamheden met betrekking tot leermiddelen. Het is te hopen dat de minister in de uitwerking van Wikiwijs aan weet te sluiten bij deze bestaande initiatieven. De VvEA acht het gewenst dat hij in de uitwerking van zijn plannen ruime aandacht besteedt aan de noodzakelijke professionalisering. Wat in elk geval voorkomen moet worden, is een daling van de kwaliteit van leermiddelen, als gevolg van Wikiwijs.

4 Reprogeld ontvangen?

Stichting Reprorecht incasseert de vergoedingen voor het kopiëren van korte gedeelten uit auteursrechtelijk beschermde geschriften. Deze worden verdeeld onder de auteursrechthebbenden. De kopieervergoedingen over educatief werk worden uitgekeerd aan de individuele uitgevers. De uitgevers dienen de helft van de vergoeding uit te keren aan hun auteurs. Naar rato van de in dat jaar uitgekeerde honoraria, of naar rato van het aantal gepubliceerde pagina's. Dit recht is niet over te dragen. Ook als in het auteurscontract of de uitgeefovereenkomst iets anders is afgesproken, is de uitgever verplicht zijn auteurs de helft van de vergoeding uit te betalen. De meeste uitgevers betalen de kopieervergoedingen in het voorjaar tegelijk met de verschuldigde royalty's. Op de website van de Stichting Reprorecht (<http://www.cedar.nl/reprorecht/info-rechthebbenden.html>.) is een overzicht gepubliceerd van uitgeverijen die deelnemen aan de repartitie 2008. Educatieve auteurs kunnen aan de hand van dit overzicht controleren of hun eigen uitgever aan de repartitie deelneemt. Niet alle uitgevers melden zich aan voor de repartitie. Wanneer u van uw uitgever geen reprogeld ontvangt, wil de VvEA dit graag van u horen. Samen kunnen we uitgevers aan hun betalingsplicht herinneren. Stichting Reprorecht meent dat educatieve auteurs niet de dupe mogen worden van nalatige uitgevers. Daarom wordt jaarlijks een aparte auteursrepartitie gehouden. Auteurs kunnen vergoeding aanvragen via het Auteursfonds. De eerstvolgende auteursrepartitie vindt plaats in het najaar van 2009.

5 Gesignaleerd (april-juni 2009)

Ook voor deze nieuwsbrief maakte Fons Alkemade een samenvatting van wat we als VvEA in de afgelopen maanden hebben gesignaleerd op het terrein van leermiddelen.

Wikiwijs

Op 7 april heeft minister Plasterk de Tweede Kamer in een brief nader ingelicht over zijn plannen met Wikiwijs www.minocw.nl/documenten/Wikiwijs_Stimulering%20open%20leermiddelen_115373.pdf . Echt opzienbarende zaken staan daar niet in. Kennisnet en de Open Universiteit moeten van alles gaan uitzoeken en op poten zetten. Een bijlage van *de Volkskrant* van 7 maart lijkt een belangrijke informatiebron te zijn geweest voor de minister en hij hoopt dat Wikiwijs in het schooljaar 2010-2011 op volle sterkte draait. Intussen is het eind juni nog erg rustig op de website www.wikiwijsinhetonderwijs.nl waar geblogd kan worden door iedereen die zijn mening over Wikiwijs wil geven.

Wijs met Wikiwijs

De Groep Educatieve Uitgeverijen (GEU) heeft inmiddels gereageerd op de brief van Plasterk (www.eengezondebasisvoorgoedonderwijs.nl/dossiers/ontwikkeling-digitale-leermiddelen/). Onder de kop 'Wijs met Wikiwijs' formuleert de GEU wat de minister blijkbaar wil met Wikiwijs, waarna, uiteraard, alle angels en voetklemmen bij het ideaalbeeld van het ministerie op een rij worden gezet. "Enerzijds vraagt professionele leermiddelenontwikkeling om competenties op het gebied van vakinhoud, didactiek, pedagogiek, schrijfvaardigheid, samenwerking, metadatering, structurering, vormgeving en technologie. Anderzijds vereist leermiddelenontwikkeling een professioneel management voor de bewaking van kwaliteit, financiën en planning." Bovendien kost het ontwikkelen van leermiddelen veel tijd, aldus de GEU, en voor je het weet ben je als school zelf educatief uitgevertje aan het spelen. De Groep pleit voor een "kwalitatief onderzoek" op korte termijn naar de wensen die leven onder docenten. Anders, zo lezen we tussen de regels door, wordt het niets met de implementatie van Wikiwijs. De uitgevers wijzen erop dat zij al volop bezig zijn met het op de markt brengen van digitale leermiddelen waarbij ze opmerken dat deze middelen zeker niet als zaligmakend beschouwd mogen worden. Voor de GEU zou de rol van de overheid zich moeten beperken tot het "faciliteren en standaardiseren van de infrastructuur" en het "voorkomen van oneigenlijke concurrentie". De overheid moet vooral niet zelf op grote schaal digitaal lesmateriaal laten ontwikkelen.

Als bijlage bij de GEU-brief is overigens een nuttige verklarende woordenlijst opgenomen. Daarin staat bijvoorbeeld uitleg bij het project Elvo: "Het project Elvo (Experimenten Leermiddelen Voortgezet Onderwijs) is een regeling van het ministerie van OCW. Tussen september 2006 en maart 2008 is in 37 projecten door scholen onder deskundige begeleiding ervaring opgedaan met arrangeren, leermiddelenbeleid en zelf ontwikkelen. Enkele conclusies zijn: 1) Bij docenten ontbreekt de deskundigheid om te beoordelen hoe leerroutes zijn samen te stellen en hoe een arrangement gemaakt kan worden; 2) Er is een grote informatieachterstand bij scholen over het ontwikkelproces van leermiddelen; 3) Maatwerk en arrangeren leiden tot extra kosten bij afnemers en aanbieders."

Je moet er niet aan denken ...

Iemand die al heel lang nadenkt over, onder andere, het maken van leermiddelen, is VvEA-lid Arno Reints, directeur van onderwijskundig adviesbureau CLU (Centrum voor Leermiddelenstudie Utrecht). In zijn column in de meest recente nieuwsbrief van dit aan de Universiteit Utrecht verbonden bureau, maakt ook hij zich zorgen over de plannen van Plasterk (http://www.clu.nl/nieuwsbrief/2009/Nieuwsbrief_0109.pdf). Hij denkt dat Plasterk te veel met een universitaire bril naar het voortgezet onderwijs kijkt: "Hoe anders is het in het voortgezet onderwijs. Daar moeten methodische leerlijnen van jaren ontworpen worden, en moeten leermiddelen ontwikkeld worden waarmee ook de wat minder begaafde leerlingen uit de voeten kunnen. Daarin moet aandacht zijn voor niveaueverschillen tussen leerlingen, voor uitgekende instructiestrategieën, leesbare leerteksten, functionele illustraties, opdrachten die de realisering van gestelde leerdoelen ondersteunen, maatregelen die het leerproces reguleren etc. Uitgevers mobiliseren hiertoe een keur aan experts om dergelijke hoge kwaliteitseisen zo goed mogelijk te waarborgen. Je moet er niet aan denken dat docenten zelf leermiddelen zouden moeten maken. Ze zijn er niet voor opgeleid, hebben er geen tijd voor en missen

de noodzakelijke instrumenten. ... Er staan al genoeg onbevoegde docenten voor de klas. Laten de leermiddelen dan in ieder geval wel bevoegd zijn."

Gratis leermiddelen bestaan niet

In de vorige aflevering van deze rubriek werd al de artikelenreeks gesignaleerd die leermiddelendeskundige en VvEA-lid Tiddo Ekens in het blad *Van Twaalf tot Achttien* heeft gepubliceerd. Inmiddels is bekend geworden dat het laatste artikel dat in deze reeks had moeten verschijnen, door de redactie niet geplaatst is! Het bewuste deel gaat over de presentatie en prijs van open leermiddelen en is wél te vinden op Ekens' website: www.ekens.nl/index.htm (links onderaan kan men het artikel aanklikken). Ekens wijst er op dat veel open lesmateriaal op dit moment een "platte presentatie" heeft waardoor leerlingen niet goed en prettig door de inhoud ervan gelooft worden. Verder maakt hij, onder andere door het noemen van concrete bedragen, duidelijk dat "gratis leermiddelen niet bestaan" en het zelf ontwikkelen door scholen zelfs schrikbarend duur kan uitpakken. Ekens' artikel is overigens nogal kort en bronnenarm om helemaal direct te geloven maar het zet de lezer wel aan het denken.

Laptopklassen blijken niet te werken

Ondanks alle waarschuwingen en voorspelde problemen zijn sommige scholen al jaren bezig met het ontwikkelen en gebruiken van digitaal leermateriaal, zoals die van Stichting DigilessenVO.nl. Directeur ICT Herman Rigter vertelde in een interview over de ervaringen: de techniek moet op orde zijn, een volledig digitale school ('laptopschool') blijkt niet te werken, een juiste mix van digitaal en papieren lesmateriaal is belangrijk, pas 1 % van het totale curriculum is digitaal. (http://digitaallemateriaal.kennisnet.nl/attachments/session=cloud_mmbase+1918462/Gebruik_van_digitaal_lesmateriaal_op_Laar_en_Berg.pdf).

Ook uit de voordracht die Bas Trimbos van SLO op 4 maart gaf over laptopklassen blijkt dat dit 'ideaal' toch niet zo ideaal is. Uit Amerikaans onderzoek is gebleken dat de op laptopscholen gebruikte software niet heeft geleid tot betere resultaten van leerlingen in lezen en rekenen. Het is op dit soort scholen belangrijk dat docenten effectieve software leren te maken en dat ze volledig op de hoogte zijn, en blijven, van de technologische ontwikkelingen. Daarvoor ontbreekt ze op dit moment vaak de tijd en de mogelijkheden. Diverse Amerikaanse laptopscholen hebben de apparaten alweer de deur uit gedaan omdat de meerwaarde nihil bleek.

Zoeken en vinden makkelijker maken

Op het congres Didactiek en ICT sprak Hans Reiber over het Innovatieplatform VO (IP-VO) waarvan hij voorzitter is (www.vo-raad.nl/themas/innovatie/werkwijze-ipvo). Hij is betrokken geraakt bij deze vorig jaar onder de paraplu van de VO-Raad opgerichte club dankzij zijn bemoeienis met de OnderwijsVernieuwingsCoöperatie (OVC), waarvan gezegd wordt dat deze op niet al te lange termijn zal gaan verdwijnen. De OVC is net als de hierboven genoemde DigilessenVO al enige tijd bezig om zelfgemaakt digitaal lesmateriaal binnen de aangesloten scholen te laten ontwikkelen en verspreiden. De leermaterialenbank waaraan het IP-VO werkt, wordt door de minister in zijn hierboven genoemde brief als een belangrijke stap naar Wikiwijs gezien. De webpagina van het IP-VO meldt: "Het project Innovatieplatform Voortgezet Onderwijs (IP-VO) werkt aan de realisatie van een landelijke open leermaterialenbank die toegankelijk is voor álle scholen in het voortgezet

onderwijs. Er is veel digitaal leermateriaal beschikbaar dat niet altijd goed te vinden is. Het IP-VO wil het zoeken en vinden makkelijker maken door de databanken van verschillende aanbieders te ontsluiten via de Open Leermaterialenbank (OL). Hierbij wordt gebruik gemaakt van een speciale zoekmachine. In de Open Leermaterialenbank zijn collecties leermaterialen te vinden die speciaal voor het voortgezet onderwijs ontwikkeld zijn."

Reiber sprak over de vier zogenaamde programma's waarop het platform zich richt: 1 het leren centraal, 2 digitale content, 3. de docenten en 4 de schoolleider. Reiber stelde luidop de vraag of de gevestigde uitgevers niet steeds meer de inhoud van de schoolvakken bepalen. Daarom, zo vindt het Platform, is een open lesmaterialenbestand nodig. De spreker sprak daarbij uit dat dat zeker niet zal betekenen dat de uitgeverijen binnenkort niet meer nodig zullen zijn. De VO-Raad wil wel greep houden op de leermaterialenbank maar wil zelf geen uitgever worden. Bij het ontwikkelen van de OL zijn o.a. Kennisnet, SLO en Cito betrokken. Volgens Reiber kan 2% van de docenten in het VO goede lessen zelf maken maar hij vindt dat alle docenten moeten willen arrangeren. De software waarmee ze dat kunnen doen is bijna klaar.

Er komen twee banken: een met betaald materiaal (van uitgevers) en een met onbetaald materiaal. Vanaf 2012 moet er in elk geval één bank zijn. Het platform denkt dat de kwaliteit van het materiaal dan goed genoeg is. Maar, zo vertelt Reiber erbij, de eerste tien jaar zal het nog wel niet zo hard lopen met het gebruik van de OL. Reiber verwees nog naar de website van StudioVO waar inmiddels kennisbanken voor het VO beschikbaar zijn.

ICT en onderwijs

Intussen laten nieuwe initiatieven van zich horen. Onlangs verscheen een oproep aan docenten om mee te doen aan 'Les 2.0', waarin de scholen van DigilessenVO met zes erfgoedinstellingen, een educatief multimediasbedrijf en een educatieve ict-ontwikkelpartij de krachten bundelen "voor de doorontwikkeling van een gezamenlijk platform waarbinnen docenten zelf aan 't werk kunnen met digitale, re-arrangeerbare, kwaliteitslesplannen op basis van digitaal (audiovisueel) erfgoed. Het project levert een ruime collectie lesplannen voor (voorlopig) drie doelgroepen: mens en maatschappij vakken in de brede onderbouw, biologie tweede fase en VMBO zorg & welzijn beroepsgericht." (http://www.m-ict.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=232&Itemid=212)

Er zijn inmiddels blogs te vinden op het internet die speciaal gaan over de band tussen ICT en het onderwijs, zoals die van Pierre Gorissen. Hij werkt bij de afdeling Onderwijs van het Facilitair Bedrijf van Fontys Hogescholen als consultant binnen het ICT en Onderwijs (ICTO) team. Belangrijkste aandachtspunten van hem zijn het gebruik van ICT in het onderwijs en het hergebruik van educatieve content, leertechnologie specificaties en standaarden. Op zijn website (www.gorissen.info/Pierre/pubs.php) publiceert Gorissen regelmatig powerpoint-presentaties die hij gegeven heeft, zoals 'Auteursrecht of -krom bij onderwijsmaterialen', te vinden onder december 2008. Wel wordt bij het bekijken van deze presentaties duidelijk dat ze met name gericht zijn op het onderwijs aan hogescholen en dat een pp-presentatie zonder toelichting van de spreker sommige zaken niet echt duidelijk maakt.

Auteursrecht

Een vertrouwd begrip dat steeds vaker opduikt in het kader van het maken van digitaal leermateriaal is 'creative commons'. Met een cc-licentie geven makers van materialen hun werk vrij voor bepaalde vormen van gebruik. Op de website

van Creative Commons Nederland is er meer over te lezen. Daar is ook het persbericht te vinden dat Wikipedia inmiddels besloten heeft ook met een cc-licentie te gaan werken (<http://creativecommons.nl/2009/05/22/wikipedia-gaat-creative-commons-by-sa-licentie-gebruiken/>). Dat zal betekenen dat het gemakkelijker wordt om, legaal, materiaal van Wikipedia te gaan gebruiken, bijvoorbeeld voor lesmateriaal.

Toch nóg een bericht van het GEU-front. In het *Boekblad* van 20 maart verscheen een artikel, dat bij nadere beschouwing een 'advertorial' blijkt te zijn, waarin GEU-voorzitter Joachim Driessen - hij kwam in de vorige aflevering van deze rubriek al aan het woord - de lezer toeroept: "Ook auteurs zijn de dupe van illegale kopieën" (www.edu-actief.nl/file/Geu%20artikel.pdf). Aanleiding was de lancering van de website Auteursrecht en Onderwijs (www.auteursrechtenonderwijs.nl) waarop scholen wordt uitgelegd wat wel en niet mag bij het dupliceren van materialen en dat kopiëren vaak helemaal niet goedkoper is. Volgens het artikel is illegaal kopiëren in het primair onderwijs al sinds jaren gebruikelijk en rukt dit nu in het voortgezet onderwijs ook op.

Eenheidsworst?

Tot slot aandacht voor *Perspectief*, het recent verschenen KPC-magazine voor schoolleiders

(http://www.kpcgroep.nl/KPCGroep/Nieuws/~media/Files/Publicaties/Perspectief%20VO1_internet.ashx), waarin Pieter Hendrikse, voorzitter van de Adviesgroep van het Programma Leermiddelenbeleid van de VO-Raad en bestuurder van OMO, het grootste schoolbestuur in Nederland, het einde van de traditionele methode voorspelt. Hij noemt kostenbewustzijn en innovatie als redenen voor een nieuwe kijk op leermateriaal. Wat is het probleem volgens Hendrikse? 'Methodes zijn vaak erg mooi en functioneel, maar wel eenheidsworst. Docenten passen daarom vaak onderdelen van de methode aan.' Wat is zijn oplossing? 'De docent, het team of de sectie kiest de leermiddelen. De schoolleider gaat over de randvoorwaarden en stelt de kaders vast. Hij of zij toetst ook of het leermateriaal in overeenstemming is met het onderwijsconcept van de school.'

KPC Groep presenteert zich in een ander artikel als partij op de markt met het programma *Colours*, dat schoolleiders en docenten ondersteunt bij het 'arrangeren'. 'Wat wij doen is focus aanbrengen. Samen met de schoolleider maken wij een berekening van de kosten en de tijdsinvestering.'

In zijn column besteedt Marc Vermeulen, hoogleraar onderwijssociologie gelukkig aandacht aan kwaliteit: 'Onder strikte handhaving van kwaliteitsnormen proberen de efficiëntie van onderwijs te vergroten. Dat zou wel eens de belangrijkste agenda voor de komende jaren kunnen worden.'

Op 28 september 2009 organiseert het Programma Leermiddelenbeleid een symposium voor schoolleiders over leermiddelenbeleid in Ede (www.esscongres.nl/leermiddelenbeleid/). De VvEA zal er zeker bij zijn.

6 Literatuurlijst educatief schrijven juni 2009

Ook in deze nieuwsbrief een lijst met aanwinsten van onze literatuurcollectie, waarvan een deel op internet beschikbaar. Wilt u ook een publicatie toevoegen? Mail dan uw titelbeschrijving met korte bespreking naar het secretariaat. Wilt u vermelde literatuur raadplegen in het Van Deysselhuis? Maak dan per mail een afspraak met het VvEA-bureau.

Dijk, Wim van en Ineke Verheul (red.), *De verleiding weerstaan. Over de noodzaak van het doordacht ontwerpen van opleidingen*, Houten 2008.

Bundel met nadere uitwerkingen van het CLU-ontwerpmodel, zoals beschreven in deel 2 van de reeks Onderwijskundig ontwerpen (Hoobroeckx & Haak, 2002) van het Centrum Leermiddelen Utrecht, met onder meer een hoofdstuk van Arno Reints over onderwijsvisies en hun invloed op de rol van leermiddelen in een opleiding.

Ekens, Tiddo (downloadbaar op www.ekens.nl):

- **'Zelf leermiddelen ontwikkelen: zegen of vloek?' in: *Van twaalf tot achttien*, januari 2009.**

- **'Zelf leermiddelen ontwikkelen: doelen en didactiek' in: *Van twaalf tot achttien*, februari 2009.**

- **'Leermiddelen: ontwikkelproces en overdraagbaarheid' in: *Van twaalf tot achttien*, maart 2009.**

- **'Leermiddelen: prestatie en prijs', niet in druk gepubliceerd.**

Reeks van kritische artikelen waarin de auteur opkomt voor de professionele educatieve auteur en zich afzet tegen het 'arrangeren' van leermiddelen door leraren, met aandacht voor Wikiwijs, de complexiteit van structureel opgebouwde methodes, het losse karakter en de matige kwaliteit van veel open leermiddelen, de beperkte auteurscompetenties van leraar-auteurs en de hoge kosten die scholen met leraar-auteurs feitelijk maken voor leermiddelen.

Geugten, Tom van der, 'Intercultural learning materials in Europe', in: M.H. Idrissi (red.), *Rencontre de l'histoire et rencontre de l'autre, Horizons Universitaires 2007*, nr 4, Rabat 2007 (downloadbaar op www.parel.nl).

Artikel over het belang van interculturele educatie voor leermiddelen en over ontwikkelingen op dit terrein in diverse landen in Europa.

***Infobladen over leermiddelenbeleid voor docenten en schoolleiding, 2009* (downloadbaar op www.leermiddelenvo.nl).**

Vijftien zorgvuldig samengestelde en vlot vormgegeven infobladen, bedoeld ter ondersteuning van scholen en leraren die lesmateriaal willen arrangeren ('lesmaterialen bij elkaar zoeken en eventueel aanvullen zodanig dat je precies het goed maatwerk krijgt') of ontwikkelen ('docenten schrijven zelf lesmateriaal in opdracht van hun school'), met aandacht voor auteurscompetenties, kwaliteit van het proces ('Pak het professioneel aan, anders loop je vast') en de producten, organisatie, redenen om zelf lesmateriaal te maken, auteursrecht, vorm en functie, kosten, investering van tijd, de ELO, mixed media, leerpsychologie, leermiddelen- en personeelsbeleid.

Land, Jentine, *Zwakke lezers, sterke teksten? Effecten van tekst- en lezerskenmerken op het tekstbegrip en de tekstwaardering van vmbo-leerlingen*, dissertatie UU, Delft 2009 (downloadbaar op igitur-archive.library.uu.nl).

In dit proefschrift wordt aangetoond dat vmbo-leerlingen een leertekst het best begrijpen als deze bestaat uit zowel hoofd- als bijzinnen die over de regels doorlopen, als deze structuursignalen bevat en als deze geen identificerende tekstkenmerken bevat, zoals de toevoeging van personages (wat wel functioneel is in niet te leren teksten). Wat betreft geschiedkundige teksten is geconstateerd

dat leerlingen meer waardering hebben voor het gebruik van de verleden dan de tegenwoordige werkwoordstijd.

Reints, Arno en André Booms, *Doen wat je belooft. Projectmatig leermiddelen ontwikkelen*, Houten/Diegem 1997 (Boekenreeks leermiddelenontwikkeling nr. 1).

Praktisch handboek met veel praktijkvoorbeelden over projectmatig ontwikkelen van leermiddelen, geschreven op basis van jarenlange ervaring van het CLU, met hoofdstukken over het concept van projectmatig werken, resultaatgerichtheid, faseren, beslissen, beheersen en implementeren. Bruikbaar voor de minder ervaren projectleider.

Reints, Arno, 'Een keurmerk voor leermiddelen, waar wachten we nog op?' in: Karel Stokking e.a. (red.), *Van onderwijs naar leren: tussen aanbieden van kennis en het faciliteren van leerprocessen*, Antwerpen/Apeldoorn 2000 (te lezen op Google books).

In dit artikel bepleit CLU-directeur Reints het beoordelen van en het verlenen van keurmerken aan leermiddelen en inventariseert hij het belangrijkste discussiepunt daarbij, de diverse functies van leermiddelen voor leerlingen, leraren, uitgever, ontwikkelaars en beleidsmakers.

Colofon

Deze nieuwsbrief verschijnt onregelmatig en is bestemd voor de leden van de VvEA. Leden krijgen de nieuwsbrief per e-mail toegestuurd. Indien u geen prijs stelt op toezending van de nieuwsbrief kunt u dit laten weten door een e-mail te sturen naar info@educatieveauteurs.nl of te bellen met 020 -320 43 78. Voor overige contactgegevens kunt u op de [website](#) kijken.